

ДЕТЕРМІНАНТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 37.013.42

DOI : 10.12958/2227-2747-2021-2(177)-47-55

Квітко Наталія Миколаївна,
аспірантка кафедри соціальної роботи
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
kvitko041996@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4439-3059>

Для цитування: Квітко Н. М. Детермінанти соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами в закладах вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2021. № 2 (177). С. 47–55.

References (стандарт APA): Kvitko, N. M. (2021). Determinanty sotsialno-pedahohichnoi roboty z vymusheno peremishchenymy osobamy v zakladakh vyshchoi osvity [Determinants of Social and Pedagogical Work with Involuntarily Displaced People in Higher Education Institutions]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 2 (177), 47–55 [in Ukrainian].

Постановка проблеми. Сучасні політичні та соціальні зміни в Україні призвели до великих потоків людей, які були змушені залишити місця свого постійного проживання й переселитись до інших регіонів України. За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб станом на 4 січня 2021 року взято на облік 1459170 переселенців з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим. У вітчизняній науковій літературі, засобах масової інформації їх визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», в офіційних документах – як «внутрішньо переміщені особи», що найточніше відповідає англomовному терміну «*internally displaced persons*».

У системі надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам усе ще проблемними залишаються питання залучення до активної роботи з вирішення їхніх проблем закладів вищої освіти, які є безпосереднім осередком адаптації та подолання несприятливих викликів внутрішнього й зовнішнього середовищ, суб'єктами з освітніх, правових, соціально-педагогічних послуг. Ці потреби формують зміст роботи не лише для закладів вищої освіти, а й для

громадських організацій, міжнародних донорів, які можуть бути платформою для створення центрів по роботі з вимушено переміщеними особами.

На сьогодні напрацьовано міжнародні принципи, стратегії, правила та процедури роботи з внутрішньо переміщеними особами. Законодавство України щодо ВПО активно почало формуватися з 2014 року: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. № 1706-VII; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (Редакція від 09.10.2015 р.); Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» від 02.03.2015 р. 211-VIII; Закон України від 05.03.2015 р. № 245-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб»; Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509 «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції»; Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».

Аналіз актуальних досліджень. В історії наукових досліджень розробкою проблеми біженців та вимушених переселенців займалися зарубіжні вчені П. Банеке, М. Вагнер, Г. Гудвін Гілл, Ж. Егер, Д. Макнамара, К. Нгуен, Д. Патрик, Ю. Путцер, В. Таргонскене, Т. Хаджи-мануель, Д. Хорекенс.

Проблемам внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні присвячено праці

таких науковців, як О. Балакірева (трудо-вий потенціал та рівень державної підтримки ВПО); Т. Бондар (доступ до медичних послуг та психологічний стан ВПО); С. Бубняк (соціальне самопочуття внутрішньо переміщених осіб); О. Іванкова-Стецюк (моделі інтеграції ВПО); Г. Гончаренко, Д. Іванова, О. Карпенко, В. Новік, Н. Романова (питання соціального захисту внутрішньо переміщених осіб); Ж. Зайончковська, М. Лебедева, В. Павленко, Є. Пивовар, Г. Солдатова, Т. Стефаненко (питання, пов'язані з адаптацією переселенців на нових територіях); А. Капська, М. Лукашевич, Л. Тюптя (загальнотеоретичні проблеми соціальної роботи з цією категорією населення); Е. Лібанова (проблеми якості життя населення); О. Міхеєва і В. Серєда (основні причини, стратегії переселення й проблеми адаптації ВПО); Є. Соловійов (механізми державного регулювання у сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні) та ін.

Щодо особливостей соціальної роботи з вимушеними переселенцями зі сходу України, то ця проблематика не була до сьогоднішнього часу актуальною в нашій країні, тому й наукові дослідження в цій сфері майже не представлені.

Форми й методи соціально-педагогічної роботи з біженцями та вимушеними переселенцями досліджено в наукових розвідках А. Акмалова, С. Астраханцевої, Т. Веретенко, Н. Заверико, І. Зайнишева, В. Капіцина, Н. Прокушевої; соціальну роботу з біженцями в соціальних службах та інтегративних агенціях вивчали німецькі вчені Г. Ауернхеймер та Т. Бок.

Проблеми державного регулювання міграційних процесів, питання соціальних гарантій внутрішньо переміщених осіб репрезентовано у звітах Міжнародної організації з міграції ООН (МОМ),

Програмі розвитку ООН (ПРООН) в Україні, Світового банку й Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Мета статті – характеристика основних визначень та напрямів соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами у ЗВО, представлення результатів експериментальної роботи щодо визначення рівня необхідності соціально-педагогічного супроводу ВПО.

Методологія і методи дослідження. Загальну методологічну основу роботи становили загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Зокрема, методи узагальнення, аналізу та синтезу, логічного та історичного підходу, а також наукової абстракції визначили загальнометодологічні основи дослідження та дали можливість уточнити понятійний апарат, з'ясувати сутність та особливості соціально-педагогічного супроводу. Застосовано такі методи й підходи, як: систематизація та узагальнення (з метою визначення теоретичних засад дослідження, уточнення змісту поняття «ВПО»); класифікація та типологізація (для систематизації основних проблем та потреб їх вирішення у ВПО, особливостей соціально-педагогічного супроводу їх у ЗВО); метод фокус-групового дослідження (для виявлення проблем ВПО, направленості їхнього соціально-педагогічного супроводу).

Виклад основного матеріалу

Актуальність проблеми соціально-педагогічної роботи з внутрішньо переміщеними особами зумовлена розвитком в Україні соціальної сфери, яка має на меті покращення загальної якості з інформування населення щодо послуг та набуття соціального статусу певних категорій населення, зокрема вимушено переміщених осіб. Сучасні тенденції та інтенсивність зростання кількості внутрішньо переміщених осіб створюють нові

запити в соціально-педагогічній роботі, завданням яких є налагодження комунікації між внутрішньо переміщеними особами та суб'єктами соціально-педагогічного супроводу. Практична спрямованість обраного нами дослідження сприяє розвитку кваліфікованої соціально-педагогічної допомоги внутрішньо переміщеним особам, зокрема через організацію належних спеціалізованих тренінгів, практичних занять та ін.

Збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні простежується ще в перші роки незалежності України, що зумовило необхідність розробки законодавства, яке б установлювало їхній правовий статус, визначало гарантовані права та послуги. Правовою основою соціально-педагогічної роботи ВПО в Україні сьогодні є Конституція України, а також Закони України: «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб», «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про місцеве самоврядування в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» та інші нормативно-правові акти України.

Так, відповідно до першої частини першої статті Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» «внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» (Закон України, 2015).

Розглядаючи поняття «вимушений переселенець», варто розкрити в першу чергу зміст понять «мігрант», «біженець», оскільки з урахуванням сучасного соціального становища України і великого потоку інформації із ЗМІ згадані вище поняття часто ототожнюють.

Цінною в роботі з ВПО є позиція І. Ковалишина щодо розуміння визначення поняття «біженець», яке включає критерії, за якими особа може бути визнана біженцем, а саме: наявність переслідування особи або обґрунтовані побоювання переслідування; переслідування за ознаками раси, віросповідання, національності, соціальної належності, політичних переконань, громадянства (при цьому достатньо переслідування лише за однією з ознак); відсутність захисту з боку держави від таких переслідувань (Ковалишин, 2005, с. 8).

Для розуміння сутності соціально-педагогічної роботи з внутрішньо переміщеними особами найбільш гострими проблемами для цієї соціальної групи є: необхідність юридичних консультацій; відновлення втрачених документів, рєстрації; представництво інтересів у різ-

них державних органах влади; отримання тимчасового притулку; узгодження питань щодо отримання соціальних виплат відповідно до чинного законодавства; доступ до соціальних та медичних послуг; професійне перенавчання і працевлаштування; влаштування дітей до навчальних закладів; продовження (поновлення) навчання тощо.

Важливо звернути увагу, що не всі особи з числа вимушено переміщених можуть самостійно вирішити свої проблеми щодо розміщення, пошуку роботи на новому місці, відновлення соціально схвальних способів життєдіяльності. До того ж чимало з них потребують не лише матеріальної, а й юридичної, соціально-педагогічної та психологічної допомоги, створення сприятливих умов для успішної соціальної адаптації.

Зазначені вище наукові висновки дослідників важливі для визначення завдань процесу соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами, зокрема, допомога у відновленні та задоволенні духовних, соціокультурних потреб переселенців.

Одним із аспектів нашого дослідження є визначення основних детермінант, складників соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами в закладах вищої освіти. Основною метою такої роботи має стати сприяння зміцненню та активізації адаптаційного потенціалу особистості, запобіганню негативних впливів на неї, забезпечення охорони та захисту прав, що найбільш можливе при організації ефективного соціально-педагогічного супроводу, зокрема в закладах освіти, які є осередками допомоги ВПО.

Сформульовано авторське визначення поняття «соціально-педагогічний супровід внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти» як процес спіль-

ної взаємодії науково-педагогічних працівників, спеціалістів соціальної сфери та волонтерів, результатом якого є формування соціальної компетентності особистості, виховання комплексу якостей, необхідних для розвитку у ВПО соціальної адаптивності, соціальної активності та соціальної автономності, сприяння в подоланні складних життєвих обставин.

Наукові розвідки О. Балакіревої, Н. Бочора, А. Буценка, Л. Волинець, І. Григоренко, Є. Дубровської, О. Залеської, О. Коробки, О. Мартиненка, Л. Мельник, В. Павлюка, Н. Савельєва, І. Сьомкіна дозволили виокремити особливості соціально-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти.

Установлено, що особливістю *соціально-педагогічного супроводу* внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти є функційно-рольовий підхід у соціально-педагогічній роботі з ними; спільне залучення і представників самого закладу вищої освіти, і представників громадських організацій, міжнародних благодійних фондів на засадах партнерської взаємодії та мультидисциплінарної моделі в активну роботу з вирішення проблем не лише студентської молоді з числа ВПО, а й усіх осіб, які потребують такої допомоги. Основним у процесі такої роботи у ЗВО є те, що особа зазначеної категорії отримує допомогу в активізації своїх здібностей для подолання важких життєвих ситуацій.

Важливо звернути увагу, що соціально-педагогічний супровід вимушено переміщених осіб у ЗВО досягне своєї ефективності за умови його здійснення за такими напрямками: соціальний, соціально-психологічний, соціально-педагогічний, соціально-правовий, матеріальний, соціально-інформаційний, соціально-трудоий.

Соціальний напрям передбачає проведення соціальних консультацій, заходів щодо соціальної реабілітації, соціальної діагностики, сприяння в організації груп самопомоги та взаємодопомоги; виявлення та профілактику девіантної поведінки серед вимушено переміщених осіб та членів їхніх сімей; організацію культурно-дозвілдової роботи з людьми з числа вимушено переміщених осіб; взаємодію з державними та громадськими організаціями з питань допомоги.

Соціально-психологічний напрям передбачає психологічне консультування; психологічну корекцію й допомогу в соціальній адаптації; психологічну допомогу в гострих кризових ситуаціях і умовах посттравматичного стресу; психопрофілактику стресу; проведення психологічних тренінгів.

Соціально-педагогічний напрям реалізується спільно з органами освіти, охорони здоров'я та правопорядку й передбачає: проведення консультацій з питань сім'ї та виховання дітей; корекційну соціально-педагогічну допомогу; професійне консультування та сприяння влаштування на робочі місця.

Соціально-правовий напрям зумовлений необхідністю захисту прав вимушено переміщених осіб і передбачає надання інформації про права та обов'язки визначеної категорії осіб; соціально-правового консультування тощо.

Матеріальний напрям реалізується разом із громадськими організаціями та передбачає: надання харчової допомоги; допомоги в отриманні необхідного одягу та речей першої необхідності; іншої натуральної допомоги (ліки, будівельні матеріали та ін.).

Соціально-інформаційний напрям передбачає інформування вимушено переміщених осіб про діяльність психологічної служби ЗВО, збір інформації про вимуше-

но переміщених осіб та її систематизацію з метою організації оптимальної соціальної роботи з цією категорією осіб.

Соціально-трудоий напрям передбачає взаємодію зі службами зайнятості щодо сприяння в отриманні основної та додаткової роботи.

З метою визначення ефективності соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами у ЗВО було здійснено експериментальне дослідження, у межах якого ми проаналізували рівень підтримки переселенців з боку науково-педагогічного складу та психологічної служби комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Так, зазначимо, що 65% (50%/15%) респондентів надали перевагу підтримці психологічної служби ЗВО, 50% респондентів зазначили, що відчувають підтримку з боку ЗВО, 25% не відчувають підтримки, 15% скоріше відчувають, ніж не відчувають підтримку, 10% скоріше не відчувають, ніж відчувають підтримку від ЗВО.

Проаналізувавши рівень довіри до ЗВО, бачимо, що незначна більшість 20% респондентів виявили рівень недовіри до ЗВО, 30% респондентів зазначили, що довіряють органам виконавчої влади, 25% скоріше не довіряють владі, ніж довіряють, 25% скоріше довіряють, ніж не довіряють органам виконавчої влади.

Відповіді на питання щодо формування «віри на краще майбутнє» вимушених переселенців указують на те, що 50% респондентів вірять, що в майбутньому їхнє життя суттєво покращиться, 30% не знають про зміни власного майбутнього, 20% не вірять, що в майбутньому їхнє життя суттєво покращиться.

Щодо вивчення причин невдоволення отриманими послугами вимушеними переселенцями у ЗВО визначено, що 50% респондентів зазначають відсутність

необхідного фінансування, 10% зауважили, що представники ЗВО не зацікавлені в допомозі вимушеним переселенцям, 15% вважають, що ЗВО не надає той спектр послуг, які необхідні переселенцям.

Потребує уваги позиція переселенців щодо вирішення їхніх проблем у ЗВО. Так, 40% респондентів визначили, що допомога має бути у «взаємодії з їхніми власними силами», 30% – ЗВО має повністю вирішувати всі проблеми переселенців, 30% зазначили, що ЗВО має частково задовольняти запит вимушених переселенців.

Аналіз оцінки ставлення до вимушених переселенців засвідчив, що 45% респондентів виокремили позитивне та привітне ставлення до них, 35% визначили байдуже, холодне та 20% зазначили про негативне, вороже ставлення до себе.

Цікавими стали відповіді переселенців про те, кого стосуються проблеми вимушених переселенців. Так, більшість респондентів (55%) зазначила, що проблеми переселенців – це проблеми країни, 15% – проблеми суспільства, 15% – проблеми сходу країни, 15% – проблеми самих переселенців.

Щодо варіантів вирішення власних проблем, то переважна більшість (60%) вимушено переміщених осіб підкреслила, що розв'язання проблем можливо за умов об'єднання діяльності громадських організацій та ЗВО, 20% визначили активну життєву позицію громадян країни, 15% виокремили компетентність фахівців, що надають послуги вимушеним переселенцям, 5% визначили діяльність держави.

Опитування дозволило нам конкретизувати умови здійснення соціально-педагогічного супроводу ВПО, урахуваючи основи державного регулювання надання послуг зазначеній категорії та освітні можливості ЗВО.

«Умови соціально-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб у закладах вищої освіти» ми визначаємо як сукупність певних ресурсів, що створюються в процесі соціально-педагогічної роботи та забезпечують вирішення складних життєвих обставин ВПО через формування вмінь самостійного вирішення проблем, ефективної роботи мультидисциплінарної команди, підбору дієвих соціально-педагогічних технологій.

До основних умов соціально-педагогічного супроводу внутрішньо переміщених осіб у ЗВО відносимо:

упровадження змістово-технологічного забезпечення соціально-педагогічного супроводу (оцінювання потреб ВПО; складання індивідуального плану ведення випадку ВПО, залучення до участі в тренінгах, дискусіях, допомога ВПО в оформленні документів, організація та забезпечення діяльності груп взаємодопомоги);

мультидисциплінарний та міжвідомчий підходи, що ґрунтуються на ефективному партнерстві (аналіз коригування плану ведення випадку в мультидисциплінарній команді);

інформаційно-просвітницьку діяльність (інформування щодо питань, пов'язаних із наданням інших послуг і соціальної допомоги громадськими організаціями, варіантів вирішення складних життєвих обставин, соціально-педагогічне консультування ВПО та осіб з найближчого оточення (очно, телефонне));

підвищення рівня готовності спеціалістів освітньої та соціальних сфер до розроблення та реалізації програм соціально-педагогічного супроводу ВПО (практичні семінари, тренінги для фахівців освітньої та соціальних сфер).

Матеріально-технічним ресурсом здійснення соціально-педагогічного супроводу ВПО у ЗВО може бути створення інформаційно-соціального центру до-

помоги внутрішньо переміщеним особам та представникам громади, яка приймає. Так, у рамках проєкту «Підтримка територіальних громад України» за фінансової підтримки німецької федерації компанії CIZ на базі Харківської гуманітарно-педагогічної академії та структурних підрозділів (Красноградський педагогічний фаховий коледж, Балаклеївський педагогічний фаховий коледж) створено інформаційний центр, метою роботи якого стала організація та підвищення якості соціальних, просвітницьких, інформаційних послуг дітям дошкільного віку, шкільного віку, молоді, батькам ВПО та представникам громад, які приймають.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціально-педагогічна робота з вимушено переміщеними особами у ЗВО повинна мати інтегративний характер. Визначна роль у цій справі належить психологічній службі та науково-педагогічним працівникам. Важливо в процесі соціально-педагогічного супроводу враховувати основні потреби внутрішньо переміщених осіб (пошук житла; проблеми з працевлаштуванням; отримання соціальних виплат; проблеми зі здоров'ям; відновлення втрачених чи загублених документів; допомога у влаштуванні дітей до навчальних закладів; гуманітарна допомога; психологічні проблеми тощо). З метою підвищення ефективності соціально-педагогічного супроводу вимушено переміщених осіб у ЗВО необхідно впроваджувати такі форми роботи, як «групи взаємодопомоги», «групова психотерапія»; тренінгові заняття; арт-терапія, терапія малюнком; театралізована психотерапія; ігрова терапія, казкотерапія тощо. Ураховуючи виявлені наявні проблеми, нами визначено перспективною розробку комплексу тренінгової програми для мультидисциплінарної команди, яка враховує ключові проблеми вимушених переселенців.

Література

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст. 1). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

Ковалишин І. Г. Правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2005. 198 с.

References

Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osob» [The Law of Ukraine «On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons»]. (n. d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].

Kovalyshyn, I. G. (2005). Pravovyi status bizhentsiv v Ukraini: problemy teorii i praktyky [Legal status of refugees in Ukraine: problems of theory and practice]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Inst ZP [in Ukrainian].

***

Квітко Н. М. Детермінанти соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами в закладах вищої освіти

У статті розглянуто проблеми внутрішньо переміщених осіб. Установлено, що зміст функцій соціальної роботи з вимушено переміщеними особами та її різних напрямів полягає в підтримці взаємодоповнювального соціального середовища або змін соціального середовища в напрямі його більшої комплементарності для людей, які змінюють своє місце проживання й потрапляють в інше соціальне середовище. Визначено, що система соціально-педагогічної роботи з такими осо-

бами в закладах вищої освіти повинна будуватися на формуванні та відновленні соціальних якостей. З'ясовано, що зміст соціально-педагогічної роботи з вимушено переміщеними особами у ЗВО досягне своєї ефективності за умови її здійснення за такими напрямками: соціальний, соціально-психологічний, соціально-педагогічний, соціально-правовий, матеріальний, соціально-інформаційний, соціально-трудоий.

Представлено констатувальний етап дослідження. Зазначено рівень задоволеності, довіри, позицію переселенців щодо вирішення їхніх проблем у ЗВО, причини невдоволення отриманих послуг вимушеними переселенцями в закладах вищої освіти.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, вимушено переміщені особи, заклад вищої освіти, умови соціально-педагогічного супроводу.

Квітко Н. М. Детерминанты социально-педагогической работы с вынужденно перемещенными лицами в учреждениях высшего образования

В статье рассмотрены проблемы внутренне перемещенных лиц. Установлено, что содержание функций социальной работы с вынужденно перемещенными лицами и ее различных направлений заключается в поддержке взаимодействующей социальной среды или изменений социальной среды в направлении ее большей комплементарности для людей, которые меняют свое место жительства и попадают в другую социальную среду. Определено, что система социально-педагогической работы с такими лицами в учреждениях высшего образования должна строиться на формировании и восстановлении социальных качеств. Установлено, что содержание социально-педагогической работы с вынужденно перемещенными лицами в учреждениях

высшего образования достигнет своей эффективности при условии ее осуществления по следующим направлениям: социальное, социально-психологическое, социально-педагогическое, социально-правовое, материальное, социально-информационное, социально-трудовое.

Представлен констатирующий этап исследования. Указаны уровень удовлетворенности, доверия, позиция переселенцев по решению их проблем в учреждениях высшего образования, причины недовольства полученных услуг вынужденными переселенцами в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, вынужденно перемещенные лица, учреждение высшего образования, условия социально-педагогического сопровождения.

Kvitko N. M. Determinants of Social and Pedagogical Work with Involuntarily Displaced People in Higher Education Institutions

Problems of internally displaced people are considered in this article. It has been defined that people from the east of Ukraine were involuntarily displaced because their relocation was carried out within one country due to the fear of becoming a victim of military conflict unlike refugees who have to leave their own country because of the fear to be chased by racial, religion or national

reasons or because of belonging to a certain social group or political belief.

It has been discovered that the main context of functions and different directions of social work with involuntarily displaced people consists in the support of complementary social environment or the change of social environment in direction of its greater complementarity for people who leave their home and fall into another social environment. It has been emphasized that the system of social and pedagogical work with such people in institutions of higher education has to be designed on the basis of formation and reconstruction of social qualities. It has been revealed that the context of social and pedagogical work with involuntarily displaced people in institutions of higher education will be effective in case it is carried out in such directions as social, social and psychological, social and pedagogical, social and legal, material, social and informational, and social an career-related.

The summative stage of the research has been presented. It has given a picture of the level of satisfaction, trust, and attitude of internally displaced people regarding the solution of their problems in higher education institutions, and the reasons of their dissatisfaction with the received services in the institutions.

Keywords: social and pedagogical work, involuntarily displaced people, higher education institutions, conditions of social and pedagogical support.